

~Završetak sistema je realan samo kada se završi hidrocentrala "Dubrovnik 2". Nudili smo im da nam dio duga od 160 miliona KM refundiraju gradnjom tog sistema ali dogovora nema - kaže Vladislav Vladičić, izvršni direktor razvoja Elektroprivrede.

Izgradnja sistema hidroelektrana Gornji horizonti najvažniji je kapitalni projekat u istočnoj Hercegovini. Realizaciju ideje stare 44 godine, između ostalih peripetija, zakočila je i Hrvatska. Naime, u Elektroprivredi Republike Srpske kažu da se projekat ne može završiti bez sklapanja ugovora i saradnje sa hrvatskom Elektroprivredom.

-Završetak sistema realan je i produktivan samo kada se završi hidrocentrala "Dubrovnik 2". Naime, sadašnji kapaciteti hidroelektrane u Platu su maksimalno iskorišteni i voda koja bi se prikupila u Bilećkom jezeru ne bi mogla da se iskoristi u Platu. Postoji mogućnost da se ta voda prevodi u Čapljinu, ali bi tu bila slaba iskorišćenost. Postoje i neki planovi i idejna rješenja da se pravi tunel i hidroelektrana u Risnu, ali to ipak nije ozbiljnije razmatrano. Mi smo ranije imali razgovore sa predstavnicima Elektroprivrede Hrvatske o mogućnostima saradnje. Oni nama duguju velike novce i još uvijek su neraščišćeni odnosi sa hidroelektranom "Dubrovnik 1". Nudili smo da nam izgradnjom tunela i hidrocentrale "Dubrovnik 2" refundiraju dio dugovanja, koja iznose 160 miliona maraka, ali ništa konkretno nije dogovoreno-kaže izvršni direktor za investicije i razvoj Elektroprivrede Republike Srpske Vladislav Vladičić.

Nakon što su 1965. godine završeni radovi na brani Grančarevo i stvaranju Bilećkog jezera počeli su istraživački radovi na izgradnji novog energetskog sistema koji bi iskoristio vode Gatačkog, Nevesinjskog, Dabarskog i Fatničkog polja i preveo ih u Bilećko jezero. Studijom koju su 1984. godine uradili stručnjaci Elektroprivrede Bosne i Hercegovine projektom Gornjih horizonata predviđena je izgradnja tri hidroelektrane: Nevesinje-kapaciteta 61 megavat, Dabar-kapaciteta 160 megavata i Bileća -30 megavata. Kada bi se izgradili svi kapaciteti instalisana snaga u sistemu hidroelektrana na Trebišnjici dostigla bi 1075 megavata, a godišnje bi se proizvodilo oko 3. 900 gigavat-časova struje. Međutim, iako su pripremni radovi počeli prije

četiri decenije projekat još nije završen.

Prije tri godine prokopan je tunel koji kupi vode iz Fatničkog polja i prevodi ih u akumulaciju Bilečkog jezera.

-Do sada smo uspjeli vlastitim sredstvima da izgradimo tunel između Fatničkog polja i Bilečkog jezera, dugačak 15, 6 kilometara, kao i tunel Dabarsko polje - Fatničko polje, dug 3,2 kilometra. Pored toga, urađeni su opsežni istraživački radovi i projektna dokumentacija. Sada se tunelima sabiraju i prevode vode iz Dabarskog i Fatničkog polja u Bilečko jezero i na taj način povećana je proizvodnja električne energije u Grančarevu i Dubrovniku-objašnjava Vladičić.

Zasada, najave nastavka radova nema.

-Teško je reći kada bi mogli da krenu radovi u višim dijelovima Hercegovine. Ako sada nemamo riješene odnose sa Hrvatskom i imamo otvorena pitanja, nemoguće je bilo šta počinjati. Imamo prijedlog i zamisao da u cijelom projektu angažujemo neku veliku i uglednu stranu kompaniju koja bi bila posrednik u pregovorima, ali i koja bi investirala sredstva. Ona nisu mala. Prema našim grubim proračunima, za dovršetak cjelokupnog sistema potrebno je obezbjediti oko 700 miliona evra-zaključuje izvršni direktor za investicije i razvoj Elektroprivrede Srpske.

Pored proizvodnje električne struje, veliki značaj izgradnje sistema Gornji horizonti imao bi i za poljoprivredu u gornjim dijelovima Hercegovine. Obilne padavine, karakteristične za ovo područje, ranije su Dabarsko i Fatničko polje većim dijelom godine pretvarale u jezera, a nakon izgradnje dva tunela problem potapanja je u najvećem dijelu riješen. Ipak, navodnjavanje Dabarskog polja, površine 32 kilometra kvadratna i Fatničkog polja ,površine sedam i po kvadratnih kilometara, još nije omogućeno. U ovim pasivnim i siromašnim krajevima gotovo da ne postoje industrijski kapaciteti, pa je poljoprivreda najvažnije zanimanje mještana. Načelnik opštine Berkovići Ranko Lučić kaže da su Gornji horizonti životno pitanje za njegovu opštinu i zbog toga smatra da Vlada RS treba da preduzme značajnije korake.

- Mi smo u više navrata postavljali pitanja šta je sa Gornjim horizontima, ali odgovori ne stižu. Ono je za nas životno pitanje i mene zanima iskorištavanje voda za navodnjavanje Dabarskog polja. Mi smo već pokrenuli neke radove na meliorizaciji i izgradnji sistema za navodnjavanje, ali je to velika igračka za nas. Zbog toga je važna izgradnja tunela od Nevesinja prema Dabarskom polju. Ja sam predlagao da se promijeni projekat i da se umjesto tunela dugog devet kilometara gradi kraći od pet kilometara, i da se trasa izmjesti prema Berkovićima. Ipak, za sada nisam naišao na razumijevanje. Sve razvijene države obrađuju svako parče zemlje i proizvode hranu, a mi to ne radimo, iako smo mnogo siromašniji i nemamo razvijenu industriju. Dosadašnji radovi nama su nanijeli samo veliku štetu, jer sada često dolazi do erozija, a došlo je i do demineralizacije zemljišta. Ranije kada se voda taložila bilo je više đubriva, a sada je drugačije. Do nazad nekoliko godina dobijali smo određena sredstva od Hidroelektrana na Trebišnjici kao naknadu za eroziju, ali sada nam više ne plaćaju odštetu. Zbog toga smo podnijeli t užbu protiv HET-a i trenutno se vodi spor pred sudovima u Trebinju. Vlada bi morala više da se zauzme za ovo pitanje jer je ono od životnog značaja za cijelu Hercegovinu-kaže Lučić.

Nakon što je 2006. godine Republika Srpska zaršila tunel Fatničko polje - Bilečko jezero, iz Federacije BiH počeli su da stižu napadi na ovaj projekat, uz obrazloženje da će ugroziti vode u Bregalnici i donjem toku Neretve. U Federaciji smatraju da bi završetak sistema i prevođenje voda uticao na dotok podzemnih i površinskih voda u Bregalnicu i Neretvu, i zbog toga se veliki broj političara u Federaciji zalagao za obustavu radova na Gornjim horizontima. U Elektroprivredi Srpske kažu da se radi o neutemeljenim i neargumentovanim napadima koji imaju za cilj opstrukciju izgradnje veoma važnog objekta za Republiku Srpsku.

-Energoinvest je prije rata izradio sve potrebne projekte i istraživanja kojima je dokazano da Gornji horizonti neće bitno narušiti postojeći hidrografski system. Sve što je planom predviđeno dogovoreno je i sa opštinama Bileća, Stolac i Mostar i mislim da tu nema ništa sporno, da su napadi neosnovani-ističe Vladičić.

Hamović pripomogao

Radovi na probijanju tunela između Fatničkog polja i Bilećkog jezera počeli su još krajem 80-ih godina. Tokom rata su obustavljeni, a nakon 12-godišnje pauze završeni 2006, uz podršku preduzeća EFT, vlasništvo Vuka Hamovića. Turbina na izlasku tunela nije postavljena, jer ne postoji stalan dotok vode.

-Vršili smo ispitivanja utvrđeno je da ne postoje dovoljan protok vode da bi se postavila turbine na jezero. Naime, samo dvadesetak dana godišnje, kada su velike kiše, ima dovoljno vode koja ide kroz tunel, a tada je struja i najjeftinija, tako da se zasada ne isplati stavljati turbine sve dok se ne završi cijeli system-ističe Vladislav Vladičić.

Procenti pali u vodu

Hrvatska Elektroprivreda duguje Elektroprivredi Republike Srpske oko 160 miliona maraka na ime neplaćanja električne energije koja se neovlašteno uzima u Platu. Naime, tokom izgradnje hidroelektrana na Trebišnjici dogovoreno je da Hrvatskoj pripada 22 odsto, a BiH, odnosno sada Republici Srpskoj 78 odsto proizvedene struje. Od početka rata 90-ih Hrvati neovlašteno uzimaju višak struje koja se prizvede u Platu jer jedna turbine radi za Hrvatsku, a druga Elektroprivredu Srpske. Do sada je vođeno više rasprava i pregovora, ali rješenje nije pronađeno, a ni način na koji bi se naplatila električna energija.

Nebojša Vukanović Dan